Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

9. juuni 2022*

Eelotsusetaotlus – Liidu kodakondsus – Liikmesriigis elav Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi kodanik – ELL artikkel 9 – ELTL artiklid 20 ja 22 – Õigus hääletada ja kandideerida elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel – ELL artikkel 50 – Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping – Liikmesriigi liidust väljaastumise tagajärjed – Elukohaliikmesriigis valijate nimekirjadest kustutamine – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 39 ja 40 – Otsuse (EL) 2020/135 kehtivus

Kohtuasjas C-673/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel tribunal judiciaire d'Auchi (Auchi esimese astme kohus, Prantsusmaa) 17. novembri 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 9. detsembril 2020, menetluses

EP

versus

Préfet du Gers,

Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE),

menetluses osales:

Maire de Thoux,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident L. Bay Larsen, kodade presidendid K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Regan, S. Rodin, N. Jääskinen (ettekandja), I. Ziemele ja J. Passer, kohtunikud F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra, L. S. Rossi, N. Wahl ja D. Gratsias,

kohtujurist: A. M. Collins,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– EP, esindajad: *avocats* J. Fouchet ja J.-N. Caubet-Hilloutou,

– Prantsuse valitsus, esindajad: A.-L. Desjonquères, D. Dubois ja T. Stéhelin,

– Rumeenia valitsus, esindajad: E. Gane ja A. Wellman,

– Euroopa Liidu Nõukogu, esindajad: J. Ciantar, R. Meyer ja M. Bauer,

– Euroopa Komisjon, esindajad: E. Montaguti, H. Krämer, C. Giolito ja A. Spina,

olles 24. veebruari 2022. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada ELL artiklit 50, ELTL artikleid 18, 20 ja 21, Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikleid 39 ja 40 ning 17. oktoobril 2019 vastu võetud ja 1. veebruaril 2020 jõustunud Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingu (ELT 2020, L 29, lk 7; edaspidi „väljaastumisleping“) artikleid 2, 3, 10, 12 ja 127, ning samuti selle lepingu kehtivust.

2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses, mille pooled on ühelt poolt Ühendkuningriigi kodanik EP, kes elab Prantsusmaal alates 1984. aastast, ja teiselt poolt préfet du Gers (Gersi prefekt, Prantsusmaa) ja Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE, riiklik statistika ja majandusuuringute instituut, Prantsusmaa) ning mis puudutab EP kustutamist Prantsusmaal valijate nimekirjadest ja keeldumist kanda ta uuesti vastavasse täiendavasse valijate nimekirja.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

EL leping ja EL toimimise leping

3 ELL artikkel 9 sätestab:

„[…] Iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, on liidu kodanik. Liidu kodakondsus täiendab, kuid ei asenda liikmesriigi kodakondsust.“

4 ELL artikkel 50 näeb ette:

„1. Iga liikmesriik võib kooskõlas oma põhiseadusest tulenevate nõuetega otsustada liidust välja astumise.

2. Liikmesriik, kes otsustab välja astuda, teatab oma kavatsusest Euroopa Ülemkogule. Euroopa Ülemkogult saadud suuniste kohaselt räägib liit selle riigiga läbi ja sõlmib lepingu, milles

sätestatakse riigi väljaastumise kord, võttes arvesse tema ja liidu tulevaste suhete raamistikku. Asjaomase lepingu üle peetakse läbirääkimisi [ELTL] artikli 218 lõike 3 kohaselt. Selle sõlmib [Euroopa Liidu N]õukogu, tehes otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist.

3. Aluslepingute kohaldamine asjaomase liikmesriigi suhtes lõpeb väljaastumislepingu jõustumise kuupäeval või lepingu puudumisel kahe aasta möödumisel lõikes 2 osutatud teatest, kui Euroopa Ülemkogu kokkuleppel asjaomase liikmesriigiga ei otsusta ühehäälselt seda tähtaega pikendada.

[…]“.

5 ELTL artikli 18 esimene lõik sätestab:

„Ilma et see piiraks aluslepingutes sisalduvate erisätete kohaldamist, on aluslepingutes käsitletud valdkondades keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel.“

6 ELTL artikkel 20 näeb ette:

„1. Käesolevaga kehtestatakse liidu kodakondsus. Iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, on liidu kodanik. Liidu kodakondsus täiendab, kuid ei asenda liikmesriigi kodakondsust.

2. Liidu kodanikel on asutamislepingutes sätestatud õigused ja kohustused. Neil on muu hulgas:

[…]

b) õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel ja elukohajärgse liikmesriigi kohaliku omavalitsuse valimistel selle riigi kodanikega võrdsetel tingimustel“.

7 ELTL artikli 21 lõige 1 sätestab:

„Igal liidu kodanikul on õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, kui aluslepingutega ja nende rakendamiseks võetud meetmetega kehtestatud piirangutest ja tingimustest ei tulene teisiti.“

8 ELTL artikkel 22 näeb ette:

„1. Igal liidu kodanikul, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, on selles liikmesriigis kohalikel valimistel õigus valida ja olla valitud samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel. […]

2. […] [I]gal liidu kodanikul, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, [on] selles liikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel õigus valida ja olla valitud samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel. […]“.

Harta

9 Harta artikli 39 „Õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel“ lõikes 1 on sätestatud:

„Igal liidu kodanikul on Euroopa Parlamendi valimistel õigus hääletada ja kandideerida selles liikmesriigis, kus on tema elukoht, samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel.“

10 Harta artikkel 40 „Õigus hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel“ sätestab:

„Igal liidu kodanikul on õigus hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel selles liikmesriigis, kus on tema elukoht, samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel.“

Väljaastumisleping

11 Väljaastumisleping kiideti liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse (Euratom) nimel heaks nõukogu 30. jaanuari 2020. aasta otsusega (EL) 2020/135 (ELT 2020, L 29, lk 1).

12 Selle lepingu preambuli neljas, kuues ja kaheksas lõik sätestavad:

„Meenutades, et [ELL] artikli 50 kohaselt, koostoimes Euratomi asutamislepingu artikliga 106a ja võttes arvesse käesolevas lepingus sätestatud korda, lõpeb liidu ja Euratomi õiguse tervikuna kohaldamine Ühendkuningriigi suhtes alates käesoleva lepingu jõustumise kuupäevast,

[…]

Tunnistades, et vaja on ette näha liidu kodanike ja Ühendkuningriigi kodanike ning nende pereliikmete vastastikune kaitse, kui nad on kasutanud vaba liikumise õigust enne käesolevas lepingus sätestatud kuupäeva, ning tagada, et nende käesolevast lepingust tulenevad õigused on kohtulikult kaitstavad ja tuginevad mittediskrimineerimise põhimõttele; tunnistades ka seda, et sotsiaalkindlustusperioodidest tulenevad õigused peaksid olema kaitstud,

[…]

Arvestades, et nii liidu kui ka Ühendkuningriigi huvides on kindlaks määrata ülemineku- või rakendusperiood, mille jooksul – olenemata Ühendkuningriigi liidust väljaastumise kõigist tagajärgedest seoses Ühendkuningriigi osalemisega liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning eeskätt asjaoluga, et kõigi liidu institutsioonide, organite ja asutuste nende liikmete volitused, kes on ametisse nimetatud, määratud või valitud seoses Ühendkuningriigi liikmesusega liidus, lõpevad käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval – peaks liidu õigus, kaasa arvatud rahvusvahelised lepingud, olema kohaldatav Ühendkuningriigi suhtes ja Ühendkuningriigis ning omama üldreeglina sama mõju nagu liikmesriikide puhul, selleks et vältida segadust ajavahemikul, mil toimuvad läbirääkimised edasisi suhteid käsitleva(te) lepingu(te) üle“.

13 Lepingu esimene osa „Ühissätted“ sisaldab artikleid 1–8. Lepingu artikli 2 punktides c–e on sätestatud:

„Käesolevas lepingus on kasutatud järgmisi mõisteid:

[…]

c) „liidu kodanik“ – iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus;

d) „Ühendkuningriigi kodanik“ – Ühendkuningriigi kodanik, nagu on määratletud Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi valitsuse 31. detsembri 1982. aasta uues deklaratsioonis mõiste „kodanikud“ määratluse kohta […] ning Lissaboni lepingu vastu võtnud valitsustevahelise konverentsi lõppaktile lisatud deklaratsioonis nr 63 […];

e) „üleminekuperiood“ – artiklis 126 sätestatud ajavahemik“.

14 Väljaastumislepingu teine osa „Kodanike õigused“ koosneb artiklitest 9–39. Lepingu artikli 9 punktides c ja d on sätestatud:

„Käesolevas osas ja ilma et see piiraks III jaotise kohaldamist, kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

c) „vastuvõttev riik“ –
   i) liidu kodanike ja nende pereliikmete jaoks Ühendkuningriik, juhul kui nad kasutavad seal kooskõlas liidu õigusega oma elamisõigust enne üleminekuperioodi lõppu ja jäävad sinna elama ka üleminekuperioodi möödudes;
   ii) Ühendkuningriigi kodanike ja nende pereliikmete jaoks see liikmesriik, kus nad kasutavad kooskõlas liidu õigusega oma elamisõigust enne üleminekuperioodi lõppu ja kuhu nad jäävad elama ka üleminekuperioodi möödudes;

d) „töökohariik“ –
   i) liidu kodanike jaoks Ühendkuningriik, kui nad tegelevad seal piirialatöötajatena majandustegevusega enne üleminekuperioodi lõppu ja kui nad jätkavad sellega ka pärast üleminekuperioodi;
   ii) Ühendkuningriigi kodanike jaoks see liikmesriik, kus nad tegelevad piirialatöötajatena majandustegevusega enne üleminekuperioodi lõppu ja kus nad jätkavad sellega ka pärast üleminekuperioodi“.

15 Lepingu artikkel 10 „Isikuline kohaldamisala“ näeb ette:

„1. Ilma et see piiraks III jaotise kohaldamist, kohaldatakse käesolevat osa järgmiste isikute suhtes:

a) liidu kodanikud, kes kooskõlas liidu õigusega elavad Ühendkuningriigis enne üleminekuperioodi lõppu ja kes jäävad sinna elama ka üleminekuperioodi möödudes;

b) Ühendkuningriigi kodanikud, kes kooskõlas liidu õigusega elavad liikmesriigis enne üleminekuperioodi lõppu ja kes jäävad sinna elama ka üleminekuperioodi möödudes;

[…]“.

16 Väljaastumislepingu artikkel 12 „Mittediskrimineerimine“ sätestab:

„Käesoleva osa kohaldamisala piires ja ilma et see piiraks selles esitatud mis tahes erisätete kohaldamist, on vastuvõtvas riigis ja töökohariigis keelatud käesoleva lepingu artiklis 10 osutatud

isikute igasugune diskrimineerimine nende kodakondsuse alusel [ELTL] artikli 18 esimese lõigu tähenduses.“

17 Selle lepingu artiklid 13–39 sisaldavad sätteid, mis täpsustavad lepingu teises osas nimetatud isikute õiguste sisu.

18 Sama lepingu artikkel 126 „Üleminekuperiood“ sätestab:

„Ülemineku- või rakendusperiood algab käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval ja lõpeb 31. detsembril 2020.“

19 Väljaastumislepingu artikkel 127 „Ülemineku kohaldamisala“ näeb ette:

„1. Üleminekuperioodil kohaldatakse liidu õigust Ühendkuningriigi suhtes ja Ühendkuningriigis, kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti.

Samas ei kohaldata üleminekuperioodil Ühendkuningriigi suhtes ega Ühendkuningriigis aluslepingute ning liidu institutsioonide, organite ja asutuste vastuvõetud aktide järgmisi sätteid:

[…]

b) [ELL] artikli 11 lõige 4, [ELTL] artikli 20 lõike 2 punkt b, artikkel 22 ja artikli 24 esimene lõik ning [harta] artiklid 39 ja 40 ning nende sätete alusel vastu võetud aktid.

[…]

6. Iga viidet liikmesriikidele lõike 1 alusel kohaldatavas liidu õiguses, nagu seda rakendatakse ja kohaldatakse ka liikmesriikides, mõistetakse üleminekuperioodil selliselt, et see hõlmab Ühendkuningriiki, kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti.“

20 Lepingu artikli 185 kohaselt jõustus see leping 1. veebruaril 2020. Lisaks nähtub selle artikli neljandast lõigust, et lepingu teist osa kohaldatakse alates üleminekuperioodi lõpust.

Prantsuse õigus

21 4. oktoobri 1958. aasta põhiseaduse 27. juuli 1993. aasta konstitutsioonilise seadusega nr 93-952 (Constitution du 4 octobre 1958, dans sa rédaction issue de la loi constitutionnelle n° 93-952) kehtestatud redaktsiooni (*JORF*, 28.7.1993, lk 10600) artiklis 88-3 on sätestatud:

„Võttes arvesse vastastikkuse põhimõtet ja [EL lepingus] sätestatud korda, võib õiguse hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel anda ainult Prantsusmaal elavatele liidu kodanikele. […]“.

22 Valimisseadustiku, mis on kehtestatud vastavalt 25. mai 1998. aasta konstitutsioonilisele seadusele nr 98-404, millega määratakse kindlaks tingimused põhiseaduse artikli 88-3 kohaldamiseks seoses Prantsusmaal elavate selliste Euroopa Liidu kodanike õigusega hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel, kes ei ole Prantsuse kodanikud, ning millega võetakse üle 19. detsembri 1994. aasta direktiiv 94/80/EÜ (code électoral issu de la loi organique n° 98-404 du 25 mai 1998 déterminant les conditions d’application de l’article 88-3 de la Constitution relatif à l’exercice par les citoyens

de l'Union européenne résidant en France, autres que les ressortissants français, du droit de vote et d'éligibilité aux élections municipales, et portant transposition de la directive 94/80/CE du 19 décembre 1994; *JORF*, 26.5.1998, lk 7975), artiklis LO 227-1 on sätestatud:

„Prantsusmaal elavad Euroopa Liidu kodanikud, kes ei ole Prantsuse kodanikud, võivad osaleda kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel Prantsusmaa valijatega samadel tingimustel, kui käesoleva jao sätetest ei tulene teisiti.

Esimeses lõigus nimetatud isikuid käsitatakse Prantsusmaal elavate isikutena, kui nende tegelik elukoht on Prantsusmaal või kui nad elavad pidevalt Prantsusmaal.

[…]".

23 Valimisseadustiku artikkel LO 227-2 näeb ette:

„Hääletamisõiguse kasutamiseks kantakse artiklis LO 227-1 osutatud isikud nende taotlusel täiendavasse valijate nimekirja.

Nad võivad taotleda nende nimekirja kandmist, kui neil on päritoluriigis valimisõigus ja kui nad vastavad muudele kui Prantsuse kodakondsusega seotud õiguslikele tingimustele, et olla valijad ja olla kantud valijate nimekirja Prantsusmaal."

24 Valimisseadustiku artikli L 16 III lõike punkti 2 kohaselt on INSEE pädev kustutama ühtsest valimisregistrist surnud ja hääletamisõiguse kaotanud valijad.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

25 Ühendkuningriigi kodanik EP elab alates 1984. aastast Prantsusmaal ja on abielus Prantsuse kodanikuga. Ta ei ole taotlenud ega saanud Prantsuse kodakondsust.

26 Pärast väljaastumislepingu jõustumist 1. veebruaril 2020 kustutati EP Prantsusmaal alates sellest kuupäevast valijate nimekirjadest. Seetõttu ei antud talle luba osaleda 15. märtsil 2020 Prantsusmaal toimunud kohalikel valimistel.

27 EP esitas 6. oktoobril 2020 taotluse kanda ta uuesti täiendavasse valijate nimekirja, mis hõlmab neid liidu kodanikke, kellel ei ole Prantsuse kodakondsust.

28 Thoux' (Prantsusmaa) meer jättis 7. oktoobri 2020. aasta otsusega selle taotluse rahuldamata.

29 Selle otsuse vaidlustamiseks pöördus EP 9. novembril 2020 eelotsusetaotluse esitanud kohtusse.

30 Nimetatud kohtus rõhutas EP, et tal ei ole enam Ühendkuningriigis hääletamis- ega kandideerimisõigust, sest Ühendkuningriigis kehtib reegel, mille kohaselt ei ole Ühendkuningriigi kodanikul, kes on elanud välismaal üle 15 aasta, enam õigust osaleda selle riigi valimistel (edaspidi „15 aasta reegel").

31 Seega on EP erinevas olukorras võrreldes selle olukorraga, mille kohta Cour de cassation (Prantsusmaa kassatsioonikohus) otsustas, et liidu kodakondsuse kaotamine ei kahjusta ebaproportsionaalselt asjaomase isiku kodanikuõigusi ja poliitilisi õigusi, kuna tal oli võimalik hääletada Ühendkuningriigi liidust väljaastumise üle korraldatud referendumil ja 2019. aastal selles riigis toimunud parlamendivalimistel. EP puhul ei ole see nii.

32 EP väidab, et ELTL artiklis 20 sätestatud liidu kodaniku staatuse kaotamine ei saa olla Ühendkuningriigi liidust väljaastumise automaatne tagajärg. Ta lisab, et selle staatuse kaotamine on vastuolus õiguskindluse ja proportsionaalsuse põhimõttega ning kujutab endast samuti diskrimineerimist liidu kodanike vahel ning tema liikumisvabaduse rikkumist.

33 Thoux' meer tuletab meelde, et kohaldatavad riigisisesed õigusnormid ei võimalda EP kandmist valijate nimekirjadesse.

34 Gersi prefekt palub jätta kaebus rahuldamata. Ta leiab eelkõige, et Ühendkuningriigi liidust väljaastumine 1. veebruaril 2020 tõi kaasa selle, et selle riigi kodanikud kaotasid hääletamis- ja kandideerimisõiguse Prantsusmaal korraldatavatel kohalikel ja Euroopa Parlamendi valimistel ning sellest tulenevalt kustutas INSEE omal algatusel sellised Ühendkuningriigi kodanikud nagu EP, kellel ei ole ka Prantsuse kodakondsust, täiendavatest valijate nimekirjadest.

35 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et EP-lt on hääletamisõigus täielikult ära võetud, kuna ta ei saa hääletada Ühendkuningriigi valimistel 15 aasta reegli tõttu ning kuna ta on kaotanud väljaastumislepingu artikli 127 sätete kohaselt ka hääletamisõiguse Euroopa Parlamendi valimistel ning samuti Prantsusmaa kohalikel valimistel.

36 Nimetatud kohus leiab, et selle lepingu sätete kohaldamine EP suhtes riivab ebaproportsionaalselt EP põhiõigust hääletada.

37 Neil asjaoludel otsustas tribunal judiciaire d'Auch (Auchi esimese astme kohus, Prantsusmaa) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [ELL] artiklit 50 ja väljaastumislepingut tuleb tõlgendada nii, et need võtavad liidu kodakondsuse sellistelt [Ühendkuningriigi] kodanikelt, kes on enne üleminekuperioodi lõppu kasutanud oma õigust vabalt liikuda ja asuda vabalt elama teise liikmesriigi territooriumile, ning eriti mis puutub neisse [Ühendkuningriigi] kodanikesse, kes on elanud teise liikmesriigi territooriumil üle 15 aasta ja kelle suhtes kohaldatakse [Ühendkuningriigi „15 aasta reeglit"], jättes nad seega igasugusest hääletamisõigusest ilma?

2. Kas jaatava vastuse korral tuleb väljaastumislepingu artikleid 2, 3, 10, 12 ja 127, selle lepingu preambuli punkti 6 ning [ELTL] artikleid 18, 20 ja 21 nende koostoimes mõista nii, et neil [Ühendkuningriigi] kodanikel on õigus piiranguteta säilitada õigused [liidu] kodakondsusele, mis neil olid enne nende riigi väljaastumist Euroopa Liidust?

3. Kui teisele küsimusele vastatakse eitavalt, siis kas väljaastumisleping on osaliselt kehtetu, kuna see rikub põhimõtteid, milles seisneb Euroopa Liidu identiteet, eriti [ELTL] artikleid 18, 20 ja 21, kuid ka [harta] artikleid 39 ja 40, ning kas see leping rikub proportsionaalsuse põhimõtet, kuna ei sisalda sätet, mis võimaldaks neil kodanikel need õigused piiranguteta säilitada?

4. Igal juhul, kas väljaastumislepingu artikli 127 lõike 1 punkt b on osaliselt kehtetu, kuna see rikub [ELTL] artikleid 18, 20 ja 21, kuid ka [harta] artikleid 39 ja 40, kuivõrd see võtab neilt liidu kodanikelt, kes on teostanud oma vaba liikumise õigust ja vabadust asuda elama Ühendkuningriiki, õiguse selles riigis kohalikel valimistel hääletada ja kandideerida, ning juhul, kui Üldkohus ja Euroopa Kohus tõlgendavad seda samamoodi nagu Prantsuse Conseil d'État (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu), siis kas see rikkumine

hõlmab neid Ühendkuningriigi kodanikke, kes on oma liikumisvabadust ja õigust asuda elama teise liikmesriigi territooriumile kasutanud enam kui 15 aastat tagasi ning kelle suhtes kohaldatakse [„15 aasta reeglit“], jättes nad seega igasugusest hääleõigusest ilma?“

Menetluse suulise osa uuendamise taotlus

38 EP palus Euroopa Kohtu kantseleisse 15. aprillil 2022 esitatud dokumendiga menetluse suulise osa Euroopa Kohtu kodukorra artikli 83 alusel uuendada.

39 Oma taotluse põhjendamiseks tugines ta asjaolule, et Conseil d'État (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) tegi 22. märtsil 2022 otsuse, milles ta otsustas põhikohtuasjaga sarnases kohtuasjas ilma Euroopa Kohtu otsust ära ootamata selle üle, millised tagajärjed on Ühendkuningriigi liidust väljaastumisel Prantsusmaal elavate Ühendkuningriigi kodanike staatusele kodakondsuse valdkonnas kehtivate liidu õigusnormide seisukohast. EP märkis samuti, et ta ei nõustu kohtujuristi 24. veebruari 2022. aasta ettepanekuga, milles muu hulgas jäeti vastamata mitmele tema argumendile.

40 Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et Euroopa Liidu Kohtu põhikirjas ega Euroopa Kohtu kodukorras ei ole ette nähtud võimalust, et põhikirja artiklis 23 nimetatud huvitatud isikud võiksid vastuseks kohtujuristi ettepanekule esitada seisukohti (16. novembri 2021. aasta kohtuotsus Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim jt, C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:931, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).

41 Teiseks on ELTL artikli 252 teise lõigu kohaselt kohtujuristi ülesanne avalikul kohtuistungil täiesti erapooletult ja täiesti sõltumatult teha põhjendatud ettepanekuid kohtuasjades, mis Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kohaselt nõuavad tema osalust. Seega ei ole tegemist kohtunikele või pooltele adresseeritud arvamusega, mille on andnud Euroopa Kohtust väljaspool olev ametivõim, vaid institutsiooni enda liikme põhjendatud ja avalikult väljendatud isikliku arvamusega. Neil asjaoludel ei saa pooled kohtujuristi ettepaneku üle vaielda (vt selle kohta 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 21). Peale selle ei ole kohtujuristi ettepanek ega selleni jõudmiseks läbitud põhjenduskäik Euroopa Kohtule siduvad. Seetõttu ei saa asjaolu, et huvitatud isik ei nõustu kohtujuristi ettepanekuga, olenemata sellest, milliseid küsimusi ettepanekus analüüsiti, iseenesest olla põhjus, mis annaks alust suulise menetluse uuendamiseks (16. novembri 2021. aasta kohtuotsus Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim jt, C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:931, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 Kodukorra artikli 83 kohaselt võib Euroopa Kohus aga igal ajal, olles kohtujuristi ära kuulanud, uuendada määrusega menetluse suulise osa, eelkõige kui ta leiab, et tal ei ole piisavalt teavet, või kui pool on pärast suulise osa lõpetamist esitanud uue asjaolu, millel on otsustav tähtsus Euroopa Kohtu lahendile, või kui asja lahendamisel tuleks tugineda argumendile, mille üle pooled ei ole vaielnud.

43 Kuid käesoleval juhul leiab Euroopa Kohus pärast kohtujuristi ärakuulamist, et tal on olemas kogu vajalik teave käesoleva eelotsusetaotluse lahendamiseks. Peale selle märgib ta, et EP poolt menetluse suulise osa uuendamise taotluse põhjendamiseks esitatud asjaolud, sealhulgas viidatud riigisisene otsus, ei kujuta endast uusi asjaolusid, mis võiksid mõjutada tema tehtavat otsust.

44 Seetõttu ei ole menetluse suulist osa vaja uuendada.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene ja teine küsimus

45 Esimese ja teise küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELL artikleid 9 ja 50 ning ELTL artikleid 20–22 tuleb koostoimes väljaastumislepinguga tõlgendada nii, et alates Ühendkuningriigi väljaastumisest liidust 1. veebruaril 2020 ei ole selle riigi kodanikel, kes kasutasid enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis, enam liidu kodaniku staatust ega eelkõige ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 alusel õigust oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel hääletada ja kandideerida, ning seda samuti siis, kui neil ei ole ka nende kodakondsusriigi õiguse alusel õigust hääletada kodakondsusriigis korraldatavatel valimistel.

46 Sellega seoses tuleb esimesena rõhutada, et liidu kodakondsus eeldab mõne liikmesriigi kodakondsuse omamist.

47 Nimelt peab liidu kodanikel ELL artiklist 9 ja ELTL artikli 20 lõikest 1 tulenevalt olema mõne liikmesriigi kodakondsus. Lisaks tuleneb nendest sätetest, et liidu kodakondsus täiendab, kuid ei asenda liikmesriigi kodakondsust.

48 ELL artikliga 9 ja ELTL artikliga 20 on aluslepingute vastuvõtjad seega loonud lahutamatu ja ainulaadse seose liikmesriigi kodakondsuse omamise ja liidu kodaniku staatuse saamise, kuid ka säilitamise vahel.

49 Seda silmas pidades on Euroopa Kohus otsustanud, et ELTL artikkel 20 annab igale isikule, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, liidu kodaniku staatuse, mis väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on liikmesriikide kodanike põhistaatus (18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Wiener Landesregierung (naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise kinnituse tagasivõtmine), C-118/20, EU:C:2022:34, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).

50 ELTL artikli 20 lõike 2 ning artiklite 21 ja 22 kohaselt kaasneb liidu kodaniku staatusega rida õigusi. Liidu kodakondsus annab igale liidu kodanikule esmase ja individuaalse õiguse liikmesriikide territooriumil vabalt liikuda ja elada, kui EL toimimise lepinguga ja selle rakendamiseks võetud meetmetega kehtestatud piirangutest ja tingimustest ei tulene teisiti (vt selle kohta 8. mai 2018. aasta kohtuotsus K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias), C-82/16, EU:C:2018:308, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).

51 Konkreetselt nende liidu kodanike puhul, kes elavad liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole, hõlmavad need õigused ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 kohaselt õigust hääletada ja kandideerida nende elukohaliikmesriigis toimuvatel kohalikel valimistel samadel tingimustel kui nende elukohaliikmesriigi kodanikel. Seda õigust on samuti tunnustatud harta artiklis 40. Samas ei näe ükski neist sätetest seda õigust ette kolmandate riikide kodanikele.

52 Nagu märkis komisjon, ei võimalda asjaolu, et isik kasutas ajal, kui tema kodakondsusriik oli liikmesriik, oma õigust vabalt liikuda ja elada teise liikmesriigi territooriumil, seega säilitada liidu kodaniku staatust ja kõiki EL toimimise lepingu alusel sellega kaasnevaid õigusi siis, kui tal ei ole pärast oma päritoluriigi liidust väljaastumist enam liikmesriigi kodakondsust.

53 Teisena, mis puudutab Ühendkuningriigi liidust väljaastumise tagajärgi selle riigi kodanikele, siis tuleb märkida, et ELL artikli 50 lõikes 1 on sätestatud, et iga liikmesriik võib kooskõlas oma põhiseadusest tulenevate nõuetega otsustada liidust välja astuda. Sellest järeldub, et asjaomane liikmesriik ei ole kohustatud tegema oma otsust kooskõlastatult teiste liikmesriikide ega ka liidu institutsioonidega. Väljaastumisotsuse võib teha ainult see liikmesriik oma tahte alusel, järgides oma põhiseadusest tulenevaid nõudeid, ning kõnealune otsus sõltub seega ainult tema suveräänsest valikust (10. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Wightman jt, C-621/18, EU:C:2018:999, punkt 50).

54 Nagu Euroopa Kohus on meelde tuletanud, näevad ELL artikli 50 lõiked 2 ja 3 ette väljaastumisotsuse puhul järgitava menetluse, mis koosneb esiteks Euroopa Ülemkogule väljaastumise kavatsusest teatamisest, teiseks läbirääkimistest ja sellise lepingu sõlmimisest, milles sätestatakse riigi väljaastumise kord, võttes arvesse tema ja liidu tulevaste suhete raamistikku, ning kolmandaks liidust tegelikult väljaastumisest nimetatud lepingu jõustumise kuupäeval või lepingu puudumise korral kaks aastat pärast Euroopa Ülemkogule väljaastumisteate esitamist, kui kokkuleppel asjaomase liikmesriigiga ei otsusta Ülemkogu ühehäälselt seda tähtaega pikendada (16. novembri 2021. aasta kohtuotsus Governor of Cloverhill Prison jt, C-479/21 PPU, EU:C:2021:929, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).

55 Seega, kuna vastavalt ELL artikli 50 lõikele 3 ei kohaldata alates väljaastumislepingu jõustumisest 1. veebruaril 2020 Ühendkuningriigi suhtes enam aluslepinguid, ei ole see riik sellest kuupäevast alates ka enam liikmesriik (vt selle kohta 16. juuni 2021. aasta kohtumäärus Sharpston *vs.* nõukogu ja liikmesriikide valitsuste esindajad, C-685/20 P, EU:C:2021:485, punkt 53).

56 Järelikult ei ole Ühendkuningriigi kodanikel alates 1. veebruarist 2020 enam mitte liikmesriigi, vaid kolmanda riigi kodakondsus.

57 Ent nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 46–51, on liikmesriigi kodakondsuse omamine vältimatu eeldus selleks, et isik saaks omandada ja säilitada liidu kodaniku staatuse ning et tal oleksid kõik sellega kaasnevad õigused. Liikmesriigi kodakondsuse kaotamine toob seega asjaomase isiku jaoks kaasa liidu kodaniku staatuse automaatse kaotamise.

58 Neil tingimustel, kuna Ühendkuningriigi kodanikud on 1. veebruarist 2020 kolmanda riigi kodanikud, ei ole neil alates sellest kuupäevast enam liidu kodaniku staatust. Järelikult ei ole neil enam ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 alusel õigust hääletada ja kandideerida oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel. Seejuures ei ole oluline, et Ühendkuningriigi kodanikud on enne kasutanud mõnes liikmesriigis elamise õigust.

59 Mis puudutab eelotsusetaotluse esitanud kohtu muret liidu kodaniku staatuse kaotuse tema arvates ebaproportsionaalsete tagajärgede pärast sellisele Ühendkuningriigi kodanikule nagu EP, kes 15 aasta reegli tõttu on jäetud ilma hääletamisõigusest ka Ühendkuningriigis, siis tuleb esiteks täpsustada, et selle staatuse ja seega ka selle Ühendkuningriigi kodaniku elukohaliikmesriigis toimuvatel kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õiguse kaotamine on – nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 42 – ainult selle suveräänse otsuse automaatne tagajärg, millega Ühendkuningriik otsustas liidust ELL artikli 50 lõike 1 alusel välja astuda.

60 Teiseks, mis puudutab 15 aasta reeglit, siis selle puhul on tegemist valimisõigust puudutava valikuga, mille see endine liikmesriik ja praegune kolmas riik on teinud.

61 Neil asjaoludel ei ole liikmesriikide pädevad asutused ega nende kohtud kohustatud proportsionaalsuse põhimõttest lähtuvalt individuaalselt analüüsima liidu kodaniku staatuse kaotamise tagajärgi asjaomasele isikule.

62 Sellega seoses tuleb rõhutada, et nii selle staatuse kui ka asjasse puutuva isiku elukohaliikmesriigis korraldatavatel valimistel hääletamise ja kandideerimise õiguse kaotamine on selle otsuse automaatne tagajärg, millega endine liikmesriik tegi suveräänselt otsuse ELL artikli 50 lõike 1 alusel liidust välja astuda ja muutuda seega liidu suhtes kolmandaks riigiks. Kuid kohtuasjades, milles Euroopa Kohus nägi ette kohustuse hinnata individuaalselt liidu kodakondsuse kaotamise tagajärgede proportsionaalsust, oli tegemist spetsiifiliste liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluvate olukordadega, kus liikmesriik oli võtnud isikutelt kodakondsuse selle liikmesriigi seaduse alusel (vt selle kohta 12. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Tjebbes jt, C-221/17, EU:C:2019:189, punkt 48) või vastavalt liikmesriigi pädevate asutuste üksikotsusele (vt selle kohta 2. märtsi 2010. aasta kohtuotsus Rottmann, C-135/08, EU:C:2010:104, punkt 42, ja 18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Wiener Landesregierung (naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise kinnituse tagasivõtmine), C-118/20, EU:C:2022:34, punkt 74). Nendest erinevatest kohtuotsustest tulenev kohtupraktika ei ole seega ülekantav niisugusele olukorrale, nagu on kõne all põhikohtuasjas.

63 Kolmandana, mis puudutab küsimust, kas väljaastumisleping jätab pärast Ühendkuningriigi liidust väljaastumist ja seega pärast selle lepingu jõustumist 1. veebruaril 2020 Ühendkuningriigi kodanikele – kes on kooskõlas liidu õigusega kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis – õiguse hääletada ja kandideerida nende elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel, siis on oluline rõhutada, et miski selles lepingus ei anna alust järeldada, et leping annaks Ühendkuningriigi kodanikele sellise õiguse.

64 Eelkõige väärib märkimist, et väljaastumislepingu preambuli neljandas lõigus on kirjas, et võttes arvesse selles lepingus sätestatud korda, lõpeb liidu õiguse tervikuna kohaldamine Ühendkuningriigi suhtes alates selle lepingu jõustumise kuupäevast.

65 Mis puudutab seda korda, mille eesmärk oli võimaldada, et Ühendkuningriigi väljaastumine liidust toimub korrakohaselt (vt selle kohta 10. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Wightman jt, C-621/18, EU:C:2018:999, punkt 56), siis eristatakse väljaastumislepingus kahte perioodi.

66 Esiteks näeb väljaastumislepingu artikli 2 punkt e koostoimes artikliga 126 ette üleminekuperioodi 1. veebruarist kuni 31. detsembrini 2020.

67 Sellega seoses on väljaastumislepingu artikli 127 lõikes 1 sätestatud põhimõte, mida on nimetatud ka lepingu preambuli kaheksandas lõigus ja mille kohaselt jäi liidu õigus üleminekuperioodil Ühendkuningriigi suhtes ja Ühendkuningriigis kohaldatavaks. Erandina sellest põhimõttest välistab väljaastumislepingu artikli 127 lõike 1 punkt b Ühendkuningriigi suhtes ja selle riigi territooriumil ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 ning harta artiklite 39 ja 40 kohaldamise, st nende liidu esmase õiguse sätete kohaldamise, mis käsitlevad liidu kodanike õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel ja oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.

68 Kuid nagu väidab EP, puudutab väljaastumislepingu artikli 127 lõike 1 punkti b sõnastuse kohaselt see välistamine tõepoolest Ühendkuningriiki ja selle riigi territooriumi, nagu see on määratletud väljaastumislepingu territoriaalset kohaldamisala käsitleva artikli 3 lõikes 1, ilma et oleks

sõnaselgelt viidatud selle riigi kodanikele. Siiski tuleb asuda seisukohale, et see välistamine on kohaldatav ka Ühendkuningriigi kodanike suhtes, kes on kooskõlas liidu õigusega kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu õigust elada mõnes liikmesriigis.

69 Nimelt tuleb väljaastumislepingu artikli 127 lõiget 1 tõlgendada koostoimes selle artikli 127 lõikega 6.

70 Viimati nimetatud sättest tuleneb aga, et liidu õiguse sätteid, mis ei ole selle lepingu artikli 127 lõike 1 punkti b kohaselt kohaldatavad, käsitatakse nende rakendamisel ja kohaldamisel liikmesriikide poolt nii, et Ühendkuningriik ei kuulu nende kohaldamisalasse. Nende sätete hulka kuuluvad ELTL artikli 20 lõike 2 punkt b ja artikkel 22 ning harta artiklid 39 ja 40, mis puudutavad hääletamis- ja kandideerimisõigust Euroopa Parlamendi ning kohalikel valimistel. See õigus on igal liidu kodanikul, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, kusjuures ELTL artikli 20 lõikes 1 on täpsustatud, et liidu kodanik on „iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus“.

71 Järelikult ei olnud liikmesriikidel alates 1. veebruarist 2020 enam kohustust võrdsustada Ühendkuningriigi kodanikke ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 ning harta artiklite 39 ja 40 kohaldamisel liikmesriigi kodanikega ega seega anda nende territooriumil elavatele Ühendkuningriigi kodanikele Euroopa Parlamendi ja kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigust, mis nende sätete kohaselt on isikutel, kellel mõne liikmesriigi kodanikuna on liidu kodaniku staatus.

72 Väljaastumislepingu artikli 127 lõike 1 punkti b vastupidine tõlgendus, mis seisneb lepingu kohaldamise piiramises üksnes Ühendkuningriigi territooriumiga ja seega üksnes nende liidu kodanikega, kes elasid üleminekuperioodil selles riigis, looks igal juhul asümmeetria õiguste vahel, mis antakse selle lepinguga Ühendkuningriigi kodanikele ja liidu kodanikele. Selline asümmeetria oleks aga vastuolus nimetatud lepingu eesmärgiga, mis on sätestatud lepingu preambuli kuuendas lõigus ja milleks on tagada liidu kodanikele ja Ühendkuningriigi kodanikele vastastikune kaitse, kui nad on kasutanud oma vastavat vaba liikumise õigust enne üleminekuperioodi lõppu.

73 Teiseks, mis puudutab pärast üleminekuperioodi möödumist 1. jaanuaril 2021 alanud perioodi, siis on väljaastumislepingu teises osas eeskirjad, mille eesmärk on vastastikku ja võrdselt kaitsta nende liidu kodanike ja Ühendkuningriigi kodanike olukorda, keda on vastavalt nimetatud selle lepingu artikli 10 punktides a ja b ning kes on enne üleminekuperioodi lõppu kasutanud oma vaba liikumise õigust.

74 Nende eeskirjade – mida kohaldatakse nimetatud lepingu artikli 185 neljanda lõigu kohaselt alates üleminekuperioodi lõpust – eesmärk on tagada eelmises punktis nimetatud liidu kodanikele ja Ühendkuningriigi kodanikele vastastikune kaitse, nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 72. Need eeskirjad käsitlevad väljaastumislepingu artiklites 13–39 ette nähtud sätete kohaselt elamisõigust, töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate õigusi, kutsekvalifikatsioone ja sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimist.

75 Kuid samamoodi nagu on sätestatud väljaastumislepingu artikli 127 lõike 1 punktis b üleminekuperioodi kohta, ei ole lepingu teises osas konkreetselt ette nähtud õiguste hulgas elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigust nende Ühendkuningriigi kodanike jaoks, kes on kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada liidu liikmesriigis ja kes jätkavad seejärel seal elamist.

76 Selles kontekstis on oluline ka täpsustada, et väljaastumislepingu artiklis 12 ette nähtud kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeld ELTL artikli 18 esimese lõigu tähenduses, mis kehtib selle lepingu artiklis 10 nimetatud isikute suhtes vastuvõtvas liikmesriigis (lepingu artikli 9 punkti c tähenduses) ja töökohariigis (lepingu artikli 9 punkti d tähenduses), puudutab väljaastumislepingu artikli 12 enda sõnastuse kohaselt selle lepingu teist osa.

77 Ent väljaastumislepingu artikli 10 punktis b sätestatud Ühendkuningriigi kodanike õigus hääletada ja kandideerida nende elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel ei kuulu selle lepingu teise osa kohaldamisalasse. Seega ei saa selline Ühendkuningriigi kodanik nagu EP, kes on enne üleminekuperioodi lõppu kooskõlas liidu õigusega kasutanud oma õigust elada mõnes liikmesriigis ja kes jätkab seejärel seal elamist, edukalt tugineda sellele diskrimineerimiskeelule, et nõuda oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigust, millest ta on jäetud ilma pärast Ühendkuningriigi suveräänset otsust liidust välja astuda.

78 Eelnevate kaalutluste jätkuks tuleb seoses ELTL artikli 18 esimese lõiguga samuti meenutada, et see säte ei ole kohaldatav juhul, kui erinevalt koheldakse liikmesriikide kodanikke ja kolmandate riikide kodanikke (vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Ruska Federacija, C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika).

79 Samuti tuleb seoses ELTL artikliga 21 täheldada, et selle lõige 1 näeb kõigile liidu kodanikele ette õiguse vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, ning nagu tuleneb ELTL artikli 20 lõikest 1, kehtib see iga isiku suhtes, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, mistõttu ei kehti see kolmanda riigi kodanike suhtes (2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Ruska Federacija, C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, punkt 41).

80 Osas, milles ELTL artikli 18 esimene lõik ja artikli 21 esimene lõik on väljaastumislepingu kohaselt üleminekuperioodil ja pärast seda kohaldatavad, ei või neid sätteid ilma ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 ning harta artikli 40 ja väljaastumislepingu sätete sõnastust eiramata tõlgendada nii, et need annavad ka Ühendkuningriigi kodanikele, kellel ei ole enam mõne liikmesriigi kodakondsust, õiguse hääletada ja kandideerida nende elukohaliikmesriigis korraldatavatel kohalikel valimistel.

81 Seega ei saa ELTL artikli 18 esimest lõiku ja artikli 21 esimest lõiku tõlgendada selliselt, et need panevad liikmesriikidele kohustuse anda nende territooriumil elavatele Ühendkuningriigi kodanikele pärast 1. veebruari 2020 jätkuvalt sellel territooriumil korraldatavatel kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigus, mille nad annavad liidu kodanikele.

82 See tõlgendus ei piira liikmesriikide õigust anda oma riigisiseses õiguses kindlaks määratud tingimustel nende territooriumil elavatele kolmandate riikide kodanikele hääletamis- ja kandideerimisõigus.

83 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele ja teisele küsimusele vastata, et ELL artikleid 9 ja 50 ning ELTL artikleid 20–22 tuleb koostoimes väljaastumislepinguga tõlgendada nii, et alates Ühendkuningriigi väljaastumisest liidust 1. veebruaril 2020 ei ole selle riigi kodanikel, kes kasutasid enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis, enam liidu kodaniku staatust ega eelkõige ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 alusel õigust oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel hääletada ja kandideerida, ning seda samuti siis, kui neil ei ole ka nende kodakondsusriigi õiguse alusel õigust hääletada kodakondsusriigis korraldatavatel valimistel.

Kolmas ja neljas küsimus

84 Kuna kolmas ja neljas küsimus puudutavad väljaastumislepingu kehtivust, siis tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on nii tühistamishagi kui ka eelotsusetaotluse raames pädev hindama, kas liidu sõlmitud rahvusvaheline leping on kooskõlas aluslepingute ja rahvusvahelise õiguse normidega, mis neist tulenevalt on liidule siduvad (vt selle kohta 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Western Sahara Campaign UK, C-266/16, EU:C:2018:118, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).

85 Kui aga, nagu käesoleval juhul, on Euroopa Kohtule esitatud eelotsusetaotlus liidu sõlmitud rahvusvahelise lepingu kehtivuse kohta, tuleb seda taotlust mõista nii, et see puudutab liidu õigusakti, millega liit kiitis heaks niisuguse rahvusvahelise lepingu sõlmimise. See Euroopa Kohtu teostatav kehtivuse kontroll võib aga puudutada ka küsimust, kas see õigusakt on vaidlusaluse rahvusvahelise lepingu sisu arvestades õiguspärane (vt selle kohta 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Western Sahara Campaign UK, C-266/16, EU:C:2018:118, punktid 50 ja 51).

86 Väljaastumislepingu sõlmimine kiideti heaks otsusega 2020/135.

87 Samuti tuleb meenutada, et kui liikmesriigi kohtu omal vastutusel esitatud küsimused käsitlevad liidu õigusnormi kehtivust, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud tegema otsuse, välja arvatud juhul, kui ei ole järgitud kodukorra artiklis 94 sätestatud nõudeid eelotsusetaotluse sisu kohta või kui on ilmne, et sellise õigusnormi tõlgendamine või kehtivuse hindamine ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega või kui probleem on hüpoteetiline (vt selle kohta 6. juuni 2019. aasta kohtuotsus P. M. jt, C-264/18, EU:C:2019:472, punktid 14 ja 15).

88 Käesoleval juhul on see nii osas, milles eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib Euroopa Kohtult otsuse 2020/135 kehtivuse kohta seoses sellega, et väljaastumisleping ei anna liidu kodanikele, kes on kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada Ühendkuningriigis, õigust hääletada ja kandideerida selle riigi kohalikel valimistel, kuna sellel olukorral ei ole mingit seost põhikohtuasjas käsitletava olukorraga. Samuti ei ole harta artikkel 39, mis käsitleb õigust hääletada Euroopa Parlamendi valimistel, kolmandale ja neljandale küsimusele vastamiseks asjakohane, kuna need küsimused puudutavad õigust hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel.

89 Järelikult tuleb neile kahele küsimusele vastata ainult osas, milles need puudutavad otsuse 2020/135 kehtivust seoses sellega, et väljaastumisleping ei anna Ühendkuningriigi kodanikele, kes on kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis, õigust hääletada ja kandideerida oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.

90 Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et eelotsusetaotluse esitanud kohus palub kolmanda ja neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, sisuliselt selgitada, kas ELL artiklit 9, ELTL artikleid 18, 20 ja 21 ning harta artiklit 40 ja proportsionaalsuse põhimõtet arvestades on otsus 2020/135 kehtetu osas, milles väljaastumisleping ei anna Ühendkuningriigi kodanikele, kes on kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis, õigust hääletada ja kandideerida oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.

91 Mis puudutab esiteks otsuse 2020/135 kehtivuse hindamist ELL artikli 9, ELTL artiklite 18 ja 20–22 ning harta artikli 40 seisukohast, siis on käesoleva kohtuotsuse punktides 55–58 märgitud, et pärast seda, kui Ühendkuningriik tegi suveräänselt otsuse ELL artikli 50 lõike 1 alusel liidust välja astuda, lõppes Ühendkuningriigi suhtes vastavalt ELL artikli 50 lõikele 3

väljaastumislepingu jõustumise kuupäeval, 1. veebruaril 2020 aluslepingute kohaldamine, mistõttu ei ole selle riigi kodanikel alates sellest kuupäevast mitte liikmesriigi, vaid kolmanda riigi kodakondsus. Sellest tuleneb, et alates nimetatud kuupäevast ei ole nad enam liidu kodanikud.

92 Kuid nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 46–51, saavad ainult liidu kodanikud ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 ning harta artikli 40 alusel tugineda õigusele hääletada oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.

93 Neil asjaoludel ei saa otsust 2020/135 pidada ELL artikliga 9, ELTL artiklitega 20 ja 22 ning harta artikliga 40 vastuolus olevaks osas, milles sellega heaks kiidetud väljaastumisleping ei anna kõnealuse endise liikmesriigi, nüüd kolmanda riigi kodanikele, kes on enne üleminekuperioodi lõppu kasutanud oma õigust elada mõnes liikmesriigis, õigust hääletada ja kandideerida oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.

94 Sama kehtib ELTL artiklite 18 ja 21 kohta.

95 Seoses ELTL artikliga 18 järeldub käesoleva kohtuotsuse punktides 78–81 esitatud kaalutlustest, et kõnealuse otsusega heaks kiidetud väljaastumislepingust tulenev erinev kohtlemine liikmesriigis elavate Ühendkuningriigi kodanike, kellel ei ole alates 1. veebruarist 2020 enam hääletamis- ja kandideerimisõigust oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel, ja liidu kodanike vahel, kellel selline õigus on, ei kujuta endast diskrimineerimist kodakondsuse alusel ELTL artikli 18 esimese lõigu tähenduses.

96 Seoses ELTL artikliga 21 nähtub käesoleva kohtuotsuse punktides 79–82 esitatud kaalutlustest, et kõnealuse otsusega heaks kiidetud väljaastumislepingust tulenev valik mitte jätta pärast 1. veebruari 2020 liikmesriigis elavatele Ühendkuningriigi kodanikele selle liikmesriigi kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigust ei kujuta endast selle artikli lõike 1 rikkumist.

97 Järelikult ei saa otsust 2020/135 pidada ELTL artiklitega 18 ja 21 vastuolus olevaks põhjusel, et sellega heaks kiidetud väljaastumisleping ei näinud ette liikmesriikide territooriumil korraldatavatel kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigust nendele Ühendkuningriigi kodanikele, kes elavad pärast 1. veebruari 2020 jätkuvalt sellel territooriumil.

98 Mis puudutab teiseks otsuse 2020/135 kehtivuse hindamist proportsionaalsuse põhimõtte seisukohast, siis tuleb rõhutada, et ükski Euroopa Kohtu toimikus sisalduv dokument ei võimalda asuda seisukohale, et liit kui väljaastumislepingu pool oleks ületanud välissuhete korraldamisel oma kaalutlusõiguse piire, kui ta ei nõudnud, et selles lepingus üldiselt või konkreetselt selle artiklis 127 nähtaks Ühendkuningriigi kodanikele, kes on kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis, ette õigus hääletada ja kandideerida elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.

99 Liidu institutsioonidel on välissuhete korraldamisel laiaulatuslik poliitiline otsustusõigus (vt selle kohta 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Swiss International Air Lines, C-272/15, EU:C:2016:993, punkt 24). Need institutsioonid võivad selles valdkonnas oma eesõiguste teostamisel sõlmida rahvusvahelisi lepinguid, mis põhinevad muu hulgas vastastikkuse ja vastastikuste eeliste põhimõttel. Seega ei ole nad kohustatud andma ühepoolselt kolmandate riikide kodanikele selliseid õigusi nagu elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigust, mis pealegi on ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 ning harta artikli 40 alusel ette nähtud ainult liidu kodanikele.

100 Neil asjaoludel ei saa nõukogule ette heita, et ta kiitis otsusega 2020/135 väljaastumislepingu heaks, kuigi see leping ei anna Ühendkuningriigi kodanikele oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigust ei üleminekuperioodil ega ka pärast selle möödumist.

101 Mis puudutab kolmandaks eelotsusetaotluse esitanud kohtu viidatud asjaolu, et teatud Ühendkuningriigi kodanikud, nagu EP, kes on kooskõlas liidu õigusega kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis, jäävad 15 aasta reegli tõttu Ühendkuningriigis ilma oma hääletamisõigusest, siis tuleb märkida, et see asjaolu tuleneb üksnes kolmanda riigi õigusnormist, mitte liidu õigusest. Seega ei ole see asjaolu otsuse 2020/135 kehtivuse hindamisel asjakohane.

102 Sellest järeldub, et kolmanda ja neljanda küsimuse analüüsimisel ei ilmnenud ühtegi asjaolu, mis võiks mõjutada otsuse 2020/135 kehtivust.

Kohtukulud

103 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. **ELL artikleid 9 ja 50 ning ELTL artikleid 20–22 tuleb koostoimes 17. oktoobril 2019 vastu võetud ja 1. veebruaril 2020 jõustunud Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepinguga tõlgendada nii, et alates Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi väljaastumisest Euroopa Liidust 1. veebruaril 2020 ei ole selle riigi kodanikel, kes kasutasid enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis, enam liidu kodaniku staatust ega eelkõige ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 alusel õigust oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel hääletada ja kandideerida, ning seda samuti siis, kui neil ei ole ka nende kodakondsusriigi õiguse alusel õigust hääletada kodakondsusriigis korraldatavatel valimistel.**

2. **Kolmanda ja neljanda eelotsuse küsimuse analüüsimisel ei ilmnenud ühtegi asjaolu, mis võiks mõjutada nõukogu 30. jaanuari 2020. aasta otsuse (EL) 2020/135 (Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingu sõlmimise kohta) kehtivust.**

Allkirjad